

Веселина В. Ђуркин¹
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору
Катедра за језик, књижевност

О СЛОЖЕНИМ ВЕЗНИЦИМА ПОСЉЕДИЧНОГ ЗНАЧЕЊА²

У раду се на примјерима из различитих функционалних стилова примјеном структурно-семантичке методе испитује начин формирања сложених везника којима се у српском језику обиљежавају зависне калузе посљедичног и релативно-посљедичног типа. Два су модела према којима је у српском језику дошло до формирања сложених везника посљедичног значења. Први подразумијева стварање сложеног везника у процесу интонационог обједињења катафорски употријебљеног замјеничког прилога *шако* и општезависног везника *да*, према којем је творени сложене везник *шако да*, који у језику функционише као везник општепосљедичног значења. На основу другог модела, у процесу срастања приједлога или приједлошког израза са анафорски употријебљеним релативизатором *што* у генитивној падежној форми, настали су сложени везници *због чега*, *усљед чега*, *на основу чега*, *поводом чега*, *ради/поради/зарад чега* и сл., којима се у структуру сложене реченице уводи субординирана клауза релативно-посљедичног типа. Према замјенљиви сложеним везником *шако да*, они нису с њим и потпуно синонимни. Док је у сложеној реченичној структури са посљедичним субординатором *шако да* комуникативно тежиште на посљедичном садржају (исказаном зависном клаузом уведеном њиме), дотле је у сложеној реченици са сложеним везницима *због чега*, *усљед чега*, *на основу чега*, *поводом чега* и сл. у првом плану узрок, односно (под)тип узрока (једнозначно исказан захваљујући семантици приједлога или приједлошког израза у саставу датог везника), који је довео до посљедице.

Кључне ријечи: сложени везници посљедичног значења, зависно-сложена посљедична реченица, зависна клауза релативно-посљедичног типа, функционални стилови

Међу конструкцијски најразноликије језичке структуре за изражавање посљедичног значења³, као једног од најкомплекснијих логичко-граматичких значења у језику (Pranjković 2009: 504), спада зависно-

1 veselinaso@gmail.com

2 Рад је урађен у оквиру пројекта 178014 *Динамика стурктура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

3 Свеобухватан, исцрпан и поуздан попис језичких средстава или језичких модела којима се дата категорија изражава налазимо у синтаксичко-семантичкој монографији Л. Вукојевића (Vukojević 2008).

сложена посљедична реченица. С обзиром на структурно-семантичке особености надређене и зависне клаузе и карактер везничког средства међу њима, зависносложене реченице посљедичне семантике могу бити реализоване у неколико семантички разнородних (под)типова⁴, од којих су за нашу проблематику подједнако битни како они које одликује постојање сложеног везника као једнозначног, специјализованог средства за исказивање семантичке релације посљедичног типа⁵ тако и они који су били идеалан тип контекста за њихово стварање. А управо је тај тип, који пружа најповољније услове за формирање сложеног везника као једнозначног номинатора посљедичне релације међу клаузама,

4 Kovačević (1998: 110–122) на основу поменутих критеријума издваја пет семантичких (под)типова зависносложене посљедичне реченице: 1) квалитативно-посљедичне, 2) чисто посљедичне, 3) посљедичне реченице које одликује однос неадекватног услова израженог у надређеној клаузи и посљедице изражене зависном, 4) посљедичне реченице у којима је надређеном клаузом обиљежен недостатан услов за посљедицу исказану зависном и 5) релативно-посљедичне (тј. сложене реченице са зависном клаузом релативно-посљедичног типа). — Vukojević (2008) у поменутој монографији о изражавању посљедичних односа, у којој описује све синтаксичке јединице којима се исказују различити типови посљедичног значења, све зависносложене посљедичне реченице дијели на рашчлањене и нерашчлањене, а међу овим другима издваја девет структурних типова: 1) реченице квалитативно-квантитативне семантике, 2) реченице неадекватног узрока — а) реченице прекомјерног узрока и б) реченице недостатног узрока, 3) реченице dostatног узрока, 4) реченице потребног/ непотребног узрока, 5) реченице одсутног узрока, 7) реченице за потврђивање остварености/ остваривости узрочно-посљедичне везе и 8) упитно-посљедичне (неколико типова) и 9) релативно-посљедичне или релативне реченице посљедичног значења.

5 У литератури се обично, зависно од перспективизације узрока и посљедице, говори о два структурно различитим језичким моделима каузалности: узрочном — „ако је синтаксички зависна узрочна јединица” (тј. у којем је узрок субординиран посљедици) и посљедичном — ако је „граматичким садржајем приједлог или везник предодредио синтаксичку зависност ‘посљедичне’ језичке јединице у односу на оно што именује узрок” (у којем је посљедица синтаксички субординирана узроку) (в. Kovačević 1998: 111; Kovačević 1988: 24), који функционошу као синтаксички конверзиви, али не увијек и као потпуни семантички еквиваленти (што показује примјена поступка трансформације једних у друге). Посљедичне се реченице готово по правилу у сербокроатистичкој граматичкој литератури сврставају међу узрочно-посљедичне или међу узрочне у ширем смислу. — У вези са природом односа између узрочних и посљедичних зависносложених реченица, о томе да ли је ријеч само о различито усмјереним моделима каузалног односа, различитој перспективизацији тог односа, конверзивном односу, Л. Вукојевић има сасвим другачије мишљење. Он сматра да је, што се тиче великог броја посљедичних јединица, ријеч о различитим синтаксичким моделима и да посљедичне реченице са каузалним реченицама „u lingvističkome, sintaktičkome smislu jedva da imaju kakve veze, zajednička im je samo logička osnova. Kausalnost je složena organizirana cjelina (složeni sustav odnosa) koju gramatička tradicija uobičajeno svodi na pet tipova odnosa: uvjetne, uzročne, dopusne, ciljne i posljedične. U kauzalnim rečenicama u suodnos se dovode dvije međusobno ovisne predikacije od kojih jedna služi kao dostatna osnova za ostvarenje druge. U kauzalni odnos ne stupaju složene rečenice neraščlanjenog ustrojstva, nego samo složene rečenice raščlanjenog ustrojstva” (Vukojević 2008: 2). Посљедични синтаксички модел, по мишљењу овога аутора, „prije počiva na intenzifikaciji, modifikaciji i valorizaciji negoli na perspektivizaciji” (Исто, 2).

„прављен по моделу компаративне сложене реченице”⁶, што је јасно „већ из присуства начинских замјеничких ријечи у функцији интензификатора у структури основне клаузе. Интензификацијом се одређена особина или стање (обилежена именицом, придјевом, прилогом или глаголом) појачавају до степена који условљава појаву нове особине или стања као посљедице изражене зависном клаузом уведеном везником *да*. Зато наведени тип најчешће одражава *међузависности квантитетна и квалитетна*: квантитативни раст особине условљава појаву квалитативно новог стања као посљедице” (Kovačević 1998: 112)⁷.

Формирање сложених везника као контекстуално неусловљених једнозначних номинатора пољедичне релације међу клаузама у складу је са констатацијом да се развој посљедичних конструкција „кретао у правцу посљедичности и богаћења форми за изражавање ’аутономне’ (чисте) посљедичности, с тим да је и у данашњем језику посљедично значење много чешће изражено као ’инкорпорирано’ него као чисто. Јер, не заборавимо, језичка је семантика ипак примарно одраз ’наивног’ (лаичког) поимања свијета” (Kovačević 1998: 122).

6 Разматрајући питање учешћа простијих семантичких категорија у формирању сложене каузалне категорије, Ковачевић тврди да је начинска категорија „*neuporedivo veći* uticaj imala na formiranje posljedično usmjerenih sintaksičkih modela kauzalnosti, posebno na formiranje složene rečenice s posljedičnom zavisnom klauzom” (Kovačević 1988: 43). „Тај семантички међуоднос квантитета и квалитета (који се огледа у дијалектичком јединству квалитета у квантитета) има итекаког утицаја на семантику посљедично усмјерених модела сложене реченице којима се обилежава каузална веза. У представљању узрочно-посљедичног значења **ту је преовладао начински аспект значења** [истицање наше], јер се у таквим структурама узрочно-посљедична веза темељи на интензификацији особине дате у основној (семантички узрочној) клаузи из чега резултира нова особина обилежена као посљедица у зависној клаузи. У питању је, дакле, семантички однос прерастања квантитета у квалитет” (Исто, 41). — Другачије мишљење у вези с овим има Вукојевић (Vukojević 2008). Он не спори чињеницу да је семантички однос квалитета и квантитета битно утицао на семантику посљедичних реченица јер се посљедичне реченице у највећој мјери заснивају на интензификацији особине или својства чега, „*iz čega nastaje nova osobina ili svojstvo izraženo kao posljedica u zavisnoj surečenici*”, али се противи тврди да је у тим реченицама преовладао начински аспект значења, сматрајући да је у таквим реченицама начинско значење периферно „*pod pretpostavkom da se tu način razumijeva samo kao način, (...) da se način ne razumijeva kao nekakva složena amalgamirana poredbeno-načinsko-količinska kategorija*. Tu zapravo prevladava količinslo-kakvoćni aspekt značenja, tj. značenje stupnja i mjere. Iako su način i količina, odnosno kakvoća u logičkome i ontološkome smislu povezane kategorije, u jezikoslovnome smislu riječ je o trima samostalnim kategorijama. Stoga nije bilo nikakava razloga da se kategorija stupnja i mjere izvodi iz načinske kategorije. Mjera i stupanj imaju i svoju leksičko-sintaktičku skupinu” (Vukojević 2008: 98).

7 На основу компаративне анализе стања у савременом језику и у Вуковом језику, Ковачевић закључује да је овај тип сложене посљедичне реченице најчешћи и у данашњем и у Вуковом језику (Kovačević 1998: 115).

1. Сложени везник *и* посљедично̄ значења формиран у процесу срасћања замјеничко̄ прилога и везника *да* (*и* *тако да*)

Сложени везник *и* *тако да* као једнозначни номинатор посљедичне релације међу клаузама настао је у процесу диференцијације и специјализације посљедичних и других граматичких значења у језику као „*prava' posljedična veznička skupina*” којом се изражава „*posljedično značenje* као *apstraktno gramatičko značenje* (Vukojević 2008: 232). Настанку ове специјализоване везничке конструкције претходило је раздобље у којем су односи међу клаузама у сложеној реченичној структури били слабо диференцирани⁸ и изражавани, између осталог, и вишезначним и недиференцираним везницима⁹.

Кључну улогу у творби овог сложеног везника имао је структурно-семантички тип зависносложене посљедичне реченице (квалитативно-посљедични тип) с употребом корелатива *и* *тако да* у финалној позицији надређене клаузе, односно у контактної позицији са субјунктором *да*¹⁰:

Једна се дјевојка свуче до кошуље са свијем, па се онако гола увеже и обложи различном травом и цвијећем *и* *тако да* *јој се кожа нијдје не види ни*

8 Овоме у прилог иде чињеница да се у већ помињаној монографији у оквиру посебног поглавља (Vukojević 2008: 86–106) разматра проблем разграничења посљедичних од осталих структурно или семантички сродних, и по правилу тешко раздвојивих, синтаксичких конструкција (узрочних, поредбених, намјерних, релативних и сл.).

9 Вукојевић наводи да су се и у старијем и у савременом стању језика посљедична значења изражавала вишезначним и недиференцираним везницима *е*, *ер*, *ере*, *јер*, *јере* итд., приједлошко-замјеничким скуповима ријечи, координаторима или безвезничким сложеним реченицама, а да је у посљедичним корелативним структурама са значењем мјере и степена с дистантним положајем модификатора, интензификатора и везника „*posljedično značenje tek propratno značenje značenju mjere i stupnja*” (Vukojević 2008: 232). Позивајући се на резултате истраживања историјског развика посљедичних конструкција у руском језику [*Istoričeskaja gramatika russkogo jazyka* (1979: 322)], аутор каже да се у руском језику специјализоване конструкције за изражавање посљедичних односа с једнозначним номинатором посљедичних односа, везником *и* *тако да*, појављују тек крајем седамнаестог вијека. Прије тог раздобља посљедични синтаксичко-семантички односи изражавани су помоћу неспецијализованих и недиференцираних везника. Односи међу клаузама у сложеној реченичној структури били су слабо диференцирани, тако да су посљедични синтаксичко-семантички односи могли бити исказивани готово свим полисемичним или сасвим десемантизованим везницима. О „лутањима старих, па и нових језика при избору везника за посљедичност” в. Grickat 2004: 177–192.

10 А. Мусић говори о слабљењу значења корелативне лексеме и њеном позиционом помјерању. Нашавши се испред општезависног везника *да* (умјесто испред глагола или придјева у управној реченици), корелатив појачава његово консекутивно значење. Посљедица исказана у таквој зависној клаузи односи се на каквоћу (квалитет) глаголске радње или одређеног својства неког лица или ствари поменутих у управној клаузи, или се односи на каквоћу читавог скупа својстава означених именицом у управној реченици. Мусић даље наводи да у оваквим случајевима и везник *и* може имати исто значење (Musić 1900). — Симић, такође, у напомени у вези са употребом корелатива у посљедичним реченицама, наглашава да везник и корелатив — обично прилошка ријеч *и* *тако да* која служи за истицање јачине узрока описаног управног реченицом и за коју се везује посљедична клауза — „показују тенденцију ка функционалној кохезији и образовању везничког скупа” (Simić 2002: 92).

мало (Kovačević 1998: 114). — Звизнуо ме *шако да сам њао* (Kovačević 1998: 114). — ... па те гурнуо под стол *шако да си њала* (Kovačević 1998: 114). — ... ћушнуо га (=дукаг) испод њеног јасука, али *шако да је мало извиривао* (Kovačević 1998: 114).

Из наведених примјера јасно је да положај замјеничког прилога омогућује стварање сложеног везника *шако да*¹¹, тиме и стварање новог, чисто посљедичног, типа зависне клаузе. Нашавши се у контактної позицији са везником *да*, као контекстуално условљеним номинатором посљедичне релације, изгубивши потом функцију интензификатора „у контекстима који нису наметали његову структурно-синтаксичку обавезност у структури основне клаузе”, замјенички прилог *шако* постаје интегралним дијелом сложене везничке структуре *шако да*, која, одвојивши се од свог исходног контекста (контекст са квалитативно-посљедичном клаузом)¹², почиње у језику функционисати као општи посљедични везник¹³.

Поредећи примјере *Она је њо учинила шако добро да смо сви задовољни* и *Она је њо учинила шако да смо задовољни*, Прањковић закључује да се у оба примјера ради о корелативности, али не сасвим једнаког типа. „У првом случају *element tako* интензифицира прилог *добро*, а у другом је тај *element* семантички 'празнији', па служи заправо само као својеврсни пријелаз од главне до зависне сурећенице. Зато је могуће (мислим да је и оправдано) да се он у посљедицим реченицама схваћа и интерпретира као дио везника (сложенег везничког израза)” (Pranjković 2001: 38).

Сложене реченице са зависном клаузом уведеном сложеним посљедичним везником *шако да* овјерене су у свим функционалним стиловима српског књижевног језика. За потврду реченог наводимо примјере забиљежене у нашем корпусу:

Албанци су од Берлинског конгреса, све до Балканских ратова 1912, признавани као све значајнији фактор у Турској, *шако да им је даџа прилична слобода деловања*, што је резултирало масовним прогоном Срба са простора Косова и Метохије (ЗДИСН, 335). — Ако мандат председника Републике

11 „... у већем броју посљедицих реченица суодносни прилог *tako* више уопће нема појачајну (интензификацијску) улогу, него је толико 'srastao' с везником *да* се од њега уопће не може одвојити, па се зато оправдано говори о везнику *tako да*, као у примјеру *Zakasnili smo tako да nismo mogli ući*. Да је стварно *tako*, види се по томе што у таквим посљедицим реченицама *tako* није одовојиво од везника *да*. Није нпр. граматично **Tako smo zakasnili да nismo mogli ući*, док је у примјерима у којима *tako* има појачајну улогу његово одвајање од везника *да* посве обично и често, нпр. *Tako je vikao да су се сви uplašili*” (Silić, Pranjković 2005: 344).

12 Истраживање развика посљедичних конструкција у језику од Вука на овамо не само да указује на важност начинског модела као структурног и семантичког исходног зависносложене посљедичне реченице већ разоткрива и тенденцију ослобађања од тог исходног (Kovačević 1998: 122).

13 Аутори Ж. Станојчић и Љ. Поповић реченице са сложеним везником *шако да* сматрају псеудозависним посљедичним реченицама с обзиром на то да су еквивалентне напоредним саставним реченицама с посљедичним значењем, што се, како они кажу, види, по могућности супституције споја *шако да* саставним везником *ше* (Stanojčić, Popović 2008: 333–334).

истиче за време ратног или ванредног стања, продужава се, *ишако да* *и*раје до *истека* *и*ри месеца од дана *и*рестанка *и*рајног, односно ванредног *и*стања (Устав РС, чл. 116). — Као код многог биља и животиња у пото–потоу, њено тело фосфорише, *ишако да* је *и*ена еволуција кроз *и*руне *и*рветиа сасвим *и*удна (Р. Петровић, Африка, АСК). — *Gospodica* Edit svalila bi se na leđa, ne ispuštajući iz ruku čipku koju je držala, zatim bi podigla noge uvis, *tako da sam mogao da vidim svileni unutrašnjost njenog tela* (Д. Киш, БП). — Аштићеници Софије Радман имали су сличне успомене, често подударне до баналности — причали смо их у мраку спаваонице, дрхтећи, прибијени један уз другога, *ишако да* су *и*могле *и*остиии *и*свачије, као *и*уђа коју смо преносили додиром. (М. Булатовић, Љубавници, у: АСП). — *Šansi za golove je bilo, ali strelci nisu bili spretni: ili im je lopta bežala, ili bi se oni okliznuli, tako da su se često mogli čuti uzdasi navijača za propuštenim prilikama* (М. Данојлић, Мука с речима). — У току процеса долази до oplemenjivanja ugljenika, *tako da se dobija tehnički ugljenik sa osobinom elektroprovodljivosti ili ugljenični materijali* који се могу користити у металургији (В. Јевремовић, Избор технолошке стратегије за рециклажу производа од гуме, <http://www.uns.ac.rs/sr/doktorske/javniuid.htm>, 10. 9. 2007). — Поштовали су га, *ишако да* *и*ије *и*мао *и*ио *и*адовољство да га убију, умро је природном смрћу, односно од карцинома (НИН, 2572, 26. 9. 2003). — Међутим, аустралијски пасош омогућава 90 дана слободног кретања кроз шенген зоне без визе, *ишако да* је *и*једини *и*остииеђи *и*ид – *и*аљи-на (Политика, 16. 7. 2006).

Срастање замјеничког прилога *ишако* и општезависног везника *и*а у нову везничку јединицу неће бити могуће уколико је дати прилог (у постпозитивном положају) обавезни структурни и/ или семантички конституент надређене клаузе „задат валентношћу глаголске лексеме”:

Човек је саздан *ишако и*а *и* не може увек *и*оворити *и*истину (Ковачевић 1998: 114). — Викао је *ишако и*а *и*у се сви *и*илашили (Silić, Pranjković 2005: 344).

Употребом контекстуално неусловљеног сложеног посљедичног везника *ишако и*а мијења се не само семантички¹⁴ него и структурни тип сложене реченице — од нерашчлањеног у рашчлањени. Будући да се зависна клауза уведена овим везником, за разлику од квалитативно-посљедичног типа, не везује (само) за интензификовани дио надређене клаузе, већ се односи на њен цјелокупан садржај, зависносложена реченица са сложеним везником *ишако и*а припада структурно рашчлањеном типу реченица, чије су главне одлике: нерестриktivност, накнадност, могућност формалног одвајања, интонацијска и семантичка цјеловитост, аутономност, као и могућност релативно лаког преобликовања у независну реченицу. Међу важним одликама датих реченица јесте и немогућност употребе модификатора или интензификатора у структури надређене клаузе, као и употреба запете између главне и зависне клаузе.¹⁵

14 Ковачевић наглашава да се по правилу овим типом реченица „каузалности приступа из *и*нтерперијетивног *и*спекта, тако да посљедична клауза најчешће има нијансу конклузивног значења” (Ковачевић 1998: 115).

15 „Raščlanjenim tako da-rečenicama izražava se realna i često ostvarena posljedica; u zavisnoj rečenici nema kondicionala. U najvećem broju primjera u obje je surečenicе prezent ili perfekt” (Vukojević 2008).

Чињеница да је све типове зависнослужених реченица с посљедичном клаузом могуће трансформисати у овај (што значи да посљедична клауза уведена сложеним везником *иако да* зависно од контекста може имати различите нијансе посљедичног значења), оправдава изостанак њихове семантичке поткласификације у литератури, али и релативно висок степен учесталости и у савременом и у Вуковом језику¹⁶.

Сложени везник *иако да* заступљен је у свим функционалним стиловима српског језика. Уз контекстуално условљен везник *да*, он је најфреквентнији везник пољедичне семантике. У административном функционалном стилу укупан број посљедичних зависних клауза, структурно рашчлањеног типа, уведених сложеним граматикализованим везником *иако да* знатно премашује инвентар зависних узрочних клауза уведених сложеним узрочним везницима. Имајући на уму да се и једнима и другима означава исти тип односа, тј. узрочно-посљедични однос, с том разликом што се у посљедичним реченицама зависном клаузом обиљежава посљедица, а у узрочним узрок, те да су неки типови узрочних и посљедичних реченица међусобно замјенљиви, поставља се питање због чега је, ипак, у датоме стилу (његовом законодавно-правном подстилу) фреквентнији онај структурни модел каузалности у коме је посљедица синтаксички субординирана узроку, тј. посљедични или консекутивни модел каузалности¹⁷. Одговор опет ваља тражити у компатибилности датог модела и базичних, фундаменталних карактеристика административног стила, односно законодавно-правног подстила, у чијем фокусу није откривање узрока, о чему свједочи и слаба дистрибуциона моћ сложених узрочних везника, већ упућивање на посљедицу (реалну, често остварену), односно пацијентивно-посткаузативну, консекутивну ситуацију¹⁸.

2. Сложени везници посљедичног значења настали преко анафорске употребе релативне замјенице што

У литератури је већ давно констатована чињеница да се релативним реченицама могу исказати све врсте значења које изражавају и адвербијалне реченице¹⁹, што значи да функционални критеријум нити може бити предодређивач нити запрека семантичке вриједности клаузе

16 У односу на сложене реченице са квалитативно-посљедичним типом зависне клаузе овај је тип (са везником *иако да*) „неупоредиво рјеђи у већини функционалних stilova, осим у научном” (Исто, 116).

17 „... зависно од перспективизације узрока и последице реализују се два структурно различита модела каузалности: један у којему је узрок синтаксички субординиран послједици (звачемо га узрочним или каузалним) и други у коме је послједица синтаксички субординирана узроку (зовемо га послједичним или консекутивним)” (Ковачевић 1988: 24).

18 О ужим компонентама каузативне ситуације, тј. о њеном рашчлањивању на типове (агенитивно-каузативну, пацијентивно-прекаузативну, пацијентивно-посткаузативну, тј. консекутивну и агенитивно-пацијентивну или каузативно-консекутивну ситуацију) в. Piper 1983: 103.

19 В. Guberina 1952: 298 према Ковачевић 1998: 192; Kordić 1995.

(Kovačević 1998: 181). Пишући о сложеној реченици с релативном узрочном клаузом, Ковачевић наглашава да се релативним реченицама могу исказивати у првом реду прилошка значења: временско, мјесно (што наводе и многе граматике), узрочно (о чему пише у своме раду), али и посљедично и допусно (Исто, 192). Сама чињеница да је узрочно-посљедични однос (међу клаузама) јасно препознатљив и у оним реченичним структурама у којима изостаје формални индикатор тог односа, какве су, на примјер, независносложене реченице посљедичне семантике²⁰ и јукстапониране реченице, наговјештава могућност да се ти односи могу исказивати и зависносложеним реченицама које, према функционалном критеријуму, не припадају скупу посљедичних реченица.

Као продукт оштрије функционалностилске диференцијације језика, прије свега у окриљу научног и административно-правног стила српског стандардног језика, примијећена је појава сложене реченице са зависном клаузом релативно-посљедичног типа (Исто, 118). У њима се као једнозначни, контекстуално неусловљени, номинатори узрочно-посљедичне релације међу клаузама јављају сложени везници који у своме саставу као обавезне интегралне компоненте имају приједлог или приједлошки израз каузалне семантике и анафорски употријебљен релативизатор *што*²¹ у генитивној падежној форми — *због чега, усљед чега, ради/ћоради/зарад чега, од чега, на основу чега, поводом чега*. Они у сложену реченичну структуру уводе зависне клаузе релативно-посљедичног типа. Семантика приједлога или приједлошког израза у саставу сложеног везника обезбјеђује једнозначну консекутивну семантичку интерпретацију логичкосемантичког односа садржаја клауза предодређујући им при том граматички субординацијски однос.

Будући да је на семантичком плану функција датих везничких конструкција идентична функцији лексичких конектора, особито оним интрафрастичким (употријебљеним у оквиру независносложене реченице), битно је истаћи, што је у литератури већ и учињено (Kovačević 1998: 118), да везничке конструкције овога типа, премда семантички подударне²², нису у потпуности аналогне ни замјеничким прилозима ни прилошким изразима типа *зашто, штаога, због штога, усљед штога, на основу*

20 На основу семантичког критеријума Вукојевић у посебну скупину издваја независносложене реченице којима се изражавају посљедични односи (Vukojević 2008).

21 S. Kordić (1995: 141–186) разликује два типа релативизатора *што* — промјенљиви („sklonjivi”) и непромјенљиви („nesklonjivi”), а као посебан подтип промјенљивог релативизатора *што* издваја онај који уводи „relativnu rečenicu koja se odnosi na čitavu rečenicu kao svoj antecedent” и који се у таквој улози назива просентенцијализатором будући да упућује на читаву реченицу. „... taj tip relativnih rečenica uvedenih njime razlikuje se od drugih relativnih rečenica koje isti relativizator uvodi: dok prethodno opisivane relativne rečenice sa što imaju zamjenicu za antecedent ili nemaju nikakav antecedent, po pravilu su restriktivne i često su preponirane u odnosu na nadređenu rečenicu, dotle relativne rečenice o kojima je sada riječ imaju za antecedent čitavu rečenicu, uvijek su nerestriktivne i po pravilu su postponirane u odnosu na nadređenu rečenicu” (Kordić 1995: 148–149).

22 И један и други тип конектора супституишу садржај претходне клаузе, тј. функциононишу као семантички верификатори анафорског типа.

штога и сл., јер наведени замјенички прилози и прилошки изрази формирано помоћу демонстративне замјенице *што* немају граматички садржај зависности, те тако и нису везници, нити су обавезни конституенти реченичног модела, за разлику од конструкција *због чега*, *услед чега*, *на основу чега* које јесу везници, па према томе и обавезни конституенти модела реченице. Релативизатор *што* у склопу везничке конструкције носилац је граматичког значења субординативности, на основу којег се дати тип конектора сврстава у класу граматичких конектора.²³

У потрази за одговором на питања када се и због чега посљедично значење изражава релативном клаузом уведеном овим типом сложених везника, а не посљедичном клаузом уведеном којим од посљедичних везника, и зашто је уопште дошло до стварања датог типа везничких средстава уколико се има на уму чињеница да у језику већ постоје семантички истовриједни и са истим приједлозима или приједлошким изразима формирано сложени везници (*због штога што*, *услед штога што*, *на основу штога што*, *поводом штога што*, *ради штога што* и сл.)²⁴, најчешће преко катафорске употребе демонстративне замјенице *што*, ваља поћи од примјера забиљежених у различитим функционалним стиловима српског језика (а) и њихових могућих трансформација (б, в, г, д), које ће се базирати на испитивању и поређењу различитих типова структурисања истог садржаја:

а) *Našu nervozu samo uvećava stalno padanje snega i studen, zbog čega ne možemo ni da se taknemo iz kuće, ni da započnemo uređivanje stana; (...)* (Д. Киш, Пешчаник). — У тој води има угљене киселине која јој помаже да кречњак раствара, *услед чега* и може из ње да се шаложи сиџа кад на ваздух дође (Ј. Жујовић, Камено доба). — Он је Конвенту предложио и протуррио укидање и растурање Академије, *услед чега академици остидоше без хлеба и занимања* (М. Миланковић, Кроз царство наука, АСК). — Изабрани лекар: ... даје налаз и мишљење о здравственом стању осигураног лица *на основу чега се издаје потврда о здравственом стању осигураног лица ради коришћења здравствене заштитице у иностранству*; ... (Закон о здравственом осигурању, чл. 151, ст. 16, <http://www.parlament.gov.rs/акти/донети-закони/донети-закони.45.html>). — Давид Мешулам изнесе један случај међународнога значаја, при коме је један наш поданик тешко страдао, *ради чега морамо, узледа нашега ради, прибавити саписфацију* (Б. Нушић, Аутобиографија, АСК). — Поред осталог, пада у очи један заједнички, иначе врло редак мотив, чији је носилац у српској скаски Марко Краљевић, а у немачкој *der blinde, auf die Insel entrückte Riese (поводом чега би се могло приметити да је и Марко Краљевић, по једној верзији, био слеп онда када је дошао у пећину,...)* (В. Чајкановић, Мит и религија у Срба, АСК).

²³ За разлику од граматичких, лескички конектори не посједују граматичку компоненту (ни субординативности и координативности). Њихова је улога (како у дискурсу тако и у саставу независносложене реченице) да верификују семантички међуоднос реченица (у тексту, односно дискурсу) односно клауза.

²⁴ Додајмо овоме још и постојање простих, једнолексемских везника којима се обиљежава исти тип граматичког и логичкосемантичког односа.

б) Našu nervozu samo uvećava stalno padanje snega i studen. **Zbog toga** ne možemo ni da se maknemo iz kuće, ni da započnemo uređivanje stana. — У тој води има угљене киселине која јој помаже да кречњак раствара. **Услед штога** и може из ње да се таложи сига кад на ваздух дође. — Изабрани лекар: ... даје налаз и мишљење о здравственом стању осигураног лица. — Он је Конвенту предложио и протурио укидање и растурање Академије. **Услед штога** академици остадоше без хлеба и занимања. — Изабрани лекар: ... даје налаз и мишљење о здравственом стању осигураног лица. **На основу штога** се издаје потврда о здравственом стању осигураног лица ради коришћења здравствене заштите у иностранству. — Давид Мешулам изнесе један случај међународнога значаја, при коме је један наш поданик тешко страдао. **Ради штога** морамо, угледа нашега ради, прибавити сатисфакцију.

в) Našu nervozu samo uvećava stalno padanje snega i studen pa **zbog toga** ne možemo ni da se maknemo iz kuće, ni da započnemo uređivanje stana. — У тој води има угљене киселине која јој помаже да кречњак раствара па **услед штога** и може из ње да се таложи сига кад на ваздух дође. — Он је Конвенту предложио и протурио укидање и растурање Академије и/па **услед штога** академици остадоше без хлеба и занимања.— Изабрани лекар: ... даје налаз и мишљење о здравственом стању осигураног лица па/и **на основу штога** се издаје потврда о здравственом стању осигураног лица ради коришћења здравствене заштите у иностранству. — Давид Мешулам изнесе један случај међународнога значаја, при коме је један наш поданик тешко страдао, па **ради штога** морамо, угледа нашега ради, прибавити сатисфакцију.

г) **Zbog toga što** našu nervozu uvećava stalno padanje snega, ne možemo ni da se maknemo iz kuće, ni da započnemo uređivanje stana. — Из воде може да таложи сига (...) **услед штога што** у њој има угљене киселине која јој помаже да кречњак раствара. — **Услед штога што** је Конвенту предложио и протурио укидање и растурање Академије, академици остадоше без хлеба и занимања — **На основу штога што** изабрани лекар наведе [«даје налаз и мишљење»] о здравственом стању осигураног лица, издаје се потврда о здравственом стању осигураног лица ради коришћења здравствене заштите у иностранству. —... **ради штога што** је један наш поданик тешко страдао, морамо, угледа нашега ради, прибавити сатисфакцију.

д) Našu nervozu samo uvećava stalno padanje snega i studen, **zbog čega** [→ **шако да**] ne možemo ni da se maknemo iz kuće, ni da započnemo uređivanje stana. — У тој води има угљене киселине која јој помаже да кречњак раствара, **услед чега** [→ **шако да**] и може из ње да се таложи сига кад на ваздух дође. — Он је Конвенту предложио и протурио укидање и растурање Академије, **услед чега** [→ **шако да**] академици остадоше без хлеба и занимања — Уз пријаву из става 1. овог члана увозник подноси сертификат издат од надлежног органа земље порекла органског производа и документацију о пореклу робе, **на основу чега** [→ **шако да**] овлашћена организација врши ресертификацију органског производа из увоза. — Давид Мешулам изнесе један случај међународнога значаја, при коме је један наш поданик тешко страдао, **ради чега** [→ **шако да**] морамо, угледа нашега ради, прибавити сатисфакцију (Б. Нушић, Аутобиографија, АСК).

Поређењем наведених структурних реализација, с једне стране, постаје јасно да су сложеним реченицама са зависном релативно-последичном клаузом (а), чије нас карактеристике првенствено и занимају, најближи примјери сложених реченица са зависном узрочном клаузом (г) (уведеном сложеним узрочним везником), будући да имају исте семантичке и граматичке одлике, тј. да је и у једном и у другом типу примјера употребљено везничко средство као једнозначни номинатор семантичке релације узрочно-последичног типа, и да је и један и други тип примјера маркиран граматичким значењем субординације, односно припада скупу зависносложених реченица. С друге стране, управо граматичко значење субординације (које задаје везничка конструкција у њима употребљена) присутно у примјерима типа (а) диференцира дати тип примјера од примјера типа (в), које карактерише граматичко значење координације задато граматичким везницима *и*а и *и*, док их од структурних реализација (б)-типа одваја и ниво језичке јединице (у примјерима б-типа у питању је везани текст, док је у свим осталим у питању сложена реченица).

Међутим, без обзира на чињеницу да структурне варијанте типа (а) и типа (г) дијеле исте семантичке и граматичке одлике, ипак су реализације (а)-типа по неким својим структурним и семантичким карактеристикама много ближе варијантама (б) и (в) него варијанти (г). Све три варијанте — и (а) и (б) и (в) — одликује употреба конекторске јединице која у свом саставу има експлицирану анафорску ријеч чије присуство условљава идентичну перспективизацију садржаја клауза у њима: у првој клаузи исказан је узрочни, а у другој посљедични садржај. Разлике међу конекторским јединицама у њима узроковане су различитим карактеристикама замјеничког елемента у њиховом саставу. Оне које у свом саставу садрже анафорску демонстративну замјеницу *и*то лишене су граматичке компоненте значења (тј. њих карактерише одсуство граматичког садржаја и координације и субординације), па тако и не улазе у састав реченичних везника, што је директна посљедица чињенице да замјеница *и*то „никад сама не може имати улогу везника у структури реченице” (нити анафорски употребљена може учествовати у формирању сложених субординацијских везника). Само оне конекторске јединице које у свом саставу имају замјеницу *и*што, која може бити употребљена у функцији везника у реченици па тако, и као анафорски супституент омогућује формирање сложених субординацијских везника, носиоци су граматичког значења субординације.

Упоредимо ли примјере (а)-типа са примјерима (г)-типа по перспективизацији узрочно-последичних садржаја у њима реализованим, доћи ћемо до одговора на питање у вези са разлозима настанка везничких конструкција типа *због чега*, *усљед чега*, *на основу чега* и сл. Наиме, структурне реализације које карактерише употреба ових везничких конструкција (а) имају перспективизацију садржаја какву имају независно сложене реченице (в) или пак сложене реченице с посљедичном зави-

сном клаузом (д), а обрнуту од перспективизације садржаја у сложеним реченицама са зависном узрочном клаузом уведеном којим од сложених субординацијских везника формианих преко катафорски употријебљених прилошких израза (г). Оно што је садржај главне клаузе у примјерима сложене реченице типа (г), то је у примјерима типа (а) садржај зависне, и обрнуто. „Тамо, наиме, гдје контекстуална укљученост реченице намеће распоред садржаја коме се 'противе' постојећи субординацијски везници и гдје се тај садржај жели изразити зависносложеном реченицом као структурно-семантички кохерентнијом јединицом од независносложене, тамо се намеће потреба за једнозначним везивним средством, као номинатором датог типа логичкосемантичког односа са контекстуално задатом перспективизацијом садржаја” (Kovačević 1998: 243).

Примјеном метода супституције сложених везника који у своме саставу садрже анафорски употријебљену замјеницу *што* (*због чега, услед чега, на основу чега* и сл.) сложеним посљедичним везником *тако да* у истом синтаксичко-семантичком окружењу (примјери трансформација под (д)), постаје јасно да сложене реченице са датим везницима, премда имају посљедично значење (у објема се у основној клаузи износи узрок, а у зависној посљедица), ипак у језику не функционишу као потпуни семантички еквиваленти. Без обзира, дакле, на комутабилност везничких средстава у њима и исту перспективизацију садржаја, оне нису у потпуности значењски подударне, тј. не стоје у односу потпуне синонимије. Док је у сложеној реченичној структури са посљедичним субординатором *тако да* комуникативно тежиште на посљедичном садржају (исказаном зависном клаузом уведеном њиме), дотле је у сложеној реченици са сложеним везницима (везничким конструкцијама) типа *због чега, услед чега, на основу чега, њоводом чега* и сл. у првом плану (у центру) узрок, односно (под)тип узрока (једнозначно исказан захваљујући семантици приједлога или приједлошког израза у саставу датог везника), који је довео до посљедице.

Избор између једног или другог типа сложене реченице, односно између једног или другог везничког средства, остварује се, дакле, у зависности од комуникативне интенције аутора да једну од двију карика узрочно-посљедичне релације (узрок или посљедицу) на комуникацијском плану представи као комуникативно битнију, што је могуће постићи употребом једног (*тако да*) или другог типа везничких средстава (*због чега, њоводом чега, услед чега, на основу чега* и сл.) у реченици.

Један примјер релативно-посљедичне клаузе уведене сложеним везником *због чега*²⁵ забиљежили смо и у Вуковом језику:

25 Kovačević (1998: 118) наводи само један архаичан примјер (какав данашњи језик не познаје) релативно-посљедичне клаузе са замјеницом *који* у форми *на које*, пронађен у Вуковим дјелима: ... али од дукаша Аврам и Чардаклија, као ђосјодари, узму себи више, а Гађићу, као њисару своје, даду мање, на које Гађићу буде жао, и расрди се (Вук, ПС, 24), из којег се види да посљедично значење клаузе није предодређено семантиком везивне ријечи, него смисаоним садржајем те и претходних клауза. За разлику од везничких конструкција типа *због чега, услед чега* и сл., приједлошко-падежна

Српски патријарх из Пећи пошље му на дар скупоцјеног коња, **због чега је**, кад су Турци за то дознали, *и сам морао побјећи у Црну Гору* (В. Стефановић Караџић, Црна Гора и Црногорци, <http://www.rastko.rs/knjizevnost/>).

3. Закључак

Као једнозначан, контекстуално неусловљен номинатор консекутивне семантичке релације међу клаузама у језику је формиран сложени везник *иако да*. Попут већине сложених везника, и овај је везник настао у процесу диференцијације и специјализације посљедичних и других граматичких значења у језику. Кључну улогу у творби сложеног везника *иако да* имао је структурно-семантички (квалитативно-посљедични) тип зависносложене посљедичне реченице с употребом корелатива *иако* у финалној позицији надређене клаузе и везником *да* којим је уведена зависна клауза.

Нашавши се у контактної позицији с везником *да* као контекстуално условљеним посљедичним везником, у контекстима у којима је служио само као својеврсни прелаз од главне до зависне клаузе, поставши семантички „празнији”, корелативни прилог *иако* се уједињује с везником *да* чинећи са њим сложену везничку структуру општепосљедичне семантике. Срастање замјеничког прилога *иако* и општезависног везника *да* у нову везничку јединицу неће бити могуће уколико је прилог *иако* обавезни структурни *и/* или семантички конституент надређене клаузе задат валентношћу глаголске лексеме.

Будући да функционише као општи посљедични везник, сложени везник *иако да* врло је фреквантан у језику и заступљен је у свим функционалним стилевима српског језика.

Специфично мјесто у систему везника посљедичне семантике имају сложени везници настали у окриљу специјалних стилова српског језика, у процесу обједињења једнозначног приједлога или приједлошког израза каузалног значења и анафорски употријебљене замјенице *што* у генитивної падежној форми (*због чега, усљед чега, ради/иоради/зарад чега, на основу чега, поводом чега*). Захваљујући једнозначности приједлога или приједлошког израза у своме саставу, ове везничке конструкције функционишу као једнозначни номинатори узрочно-посљедичног односа међу клаузама и предодређују им граматички субординацијски однос. Њима се у структуру зависносложене реченице уводи зависна клауза релативно-посљедичног типа.

Од сложених субординацијских везника каузалног значења, формираних преко катафорски употријебљеног замјеничког прилошког израза (*због тога што, усљед тога што, на основу тога што, ради/иоради/зарад тога што*) дати сложени везници разликују се с обзиром на критеријум

замјеничка форма у функцији везника *на које* нема функцију контекстуално неусловљеног номинатора посљедичне везе.

перспективизације садржаја главне и зависне клаузе. Иако су према датом критеријуму подударни са замјеничким прилозима у улози текстуалних конектора (*због тога, усљед тога, на основу тога* итд.), ни са њима нису у потпуности исти, из простог разлога што су, за разлику од датих прилошких израза, обиљежени граматичким значењем субординативности, чији је носилац анафорски употријебљена замјеница *што*, тј. везници су па према томе и обавезни конституенти реченичног модела.

Упркос чињеници да су везници (*због чега, усљед чега, на основу чега, поводом чега* итд.) супституентни сложеним везником *иако да*, реченичне структуре у којима се они појављују не стоје у односу потпуне синонимије. Премда је и у једнима и у другима иста репартиција садржаја обиљеженог главном и зависном клаузом (у главној клаузи изражен је узрок, а у зависној посљедица), оне се међусобно разликују према комуникативној интенцији аутора. Уколико је комуникативно тежиште на посљедичном садржају, зависна клауза биће уведена сложеним посљедичним везником *иако да*. Ако се, пак, у први план жели поставити податак о (под)типу узрока који је довео до реализације посљедичног садржаја у зависној клаузи, онда ће зависна клауза бити уведена неким од сложених везника творених преко анафорски употријебљене замјенице *што* и прилошког израза приједлошко-замјеничког типа.

Извори

АСК – *Анџологија српске књижевности*, Учитељски факултет Београд, <http://www.uf.bg.ac.rs/>.

АСП: М. Јосић Вишњић, *Анџологија српских приповедача XIX и XX века*, приређивачи електронског издања Knjizara.com и Alexandria studio, <http://www.aleksandrija.com/>.

ЗДИСН: *Знаменита докумената за историју српског народа 1538–1918*, приредили Дејан Микавица, Владан Гавриловић, Горан Васин, Филозофски факултет, Нови Сад 2007.

Југославија 1918–1984: Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918–1984. (збирка докумената)*, Библиотека „Сведочанства”, Издавачка радна организација „Рад”, Београд 1985.

КССЈ: *Корпус савременог српског језика* (www.korpus.matf.bg.ac.rs)

М. Данојлић, *Мука с речима*, Београд: Библиотека XX век, 1990.

Сабрана дела Данила Киша, интегрално електронско издање.

<http://www.rastko.rs/knjizevnost/>

<http://www.parlament.gov.rs/акти/донети-закони/донети-закони.45.html>

<http://www.uns.ac.rs/sr/doktorske/javniuid.htm>

<http://www.politika.rs/>

<http://www.gradjanski.rs>

<http://www.nin.co.rs>

<http://www.glas-javnosti.rs/>

Литература

- Vukojević, Hudeček 2007: L. Vukojević, L. Hudeček, „Podrijetlo, ustrojstvo, funkcija i normativni status složenih veznika i vezničkih skupina”, u: *Sintaktičke kategorije*, Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem, u redakciji B. Kune, Osijek, Zagreb: Filozofski fakultet, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 283–333.
- Vukojević 2008: L. Vukojević, *Izražavanje posljedičnih odnosa u hrvatskome standardnom jeziku*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Grickat 2004: I. Grickat, *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [orig.] Грицкат 2004: И. Грицкат, *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Katnić Bakaršić 2001: M. Katnić Bakaršić, *Stilistika*, Sarajevo: NUK.
- Kovačević 1988: M. Kovačević, *Uzročno semantičko polje*, Sarajevo: Svjetlost.
- Kovačević 1998: M. Kovačević, *Sintaksa složene rečenice u srpskom jeziku*, Beograd, Srbijne: Raška škola, Srpsko prosvjetno i kulturno društvo Prosvjeta. [orig.] Ковачевић 1998: М. Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд, Србиње: Рашка школа, Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.
- Kordić 1995: S. Kordić, *Relativna rečenica*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Mrazović 2009: P. Mrazović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Dobra vest.
- Musić 1900: A. Musić, „Rečenice s konjunkcijom 'da' u hrvatskom ili srpskom jeziku”, *Rad JAZU* 142, Zagreb, 1–125.
- Piper 1983: P. Piper, *Zamjenički prilozi (gramatički status i semantički tipovi)*, Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. [orig.] Пипер 1983: П. Пипер, *Заменички прилози (граматички статус и семантички типови)*, Нови Сад: Институт за стране језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду.
- Pranjković 2001: I. Pranjković, *Druga hrvatska skladnja*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Pranjković 2009: I. Pranjković, „Sintaksa i semantika posljedičnih relacija (Luka Vukojević: *Izražavanje posljedičnih odnosa u hrvatskome standardnom jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008)”, *Prikazi i osvrti*, u: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 35, 492–504.
- Silić, Pranjković 2005: J. Silić, I. Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i viša sveučilišta*, Zagreb: Školska knjiga.
- Simić 2002: R. Simić, *Srpska gramatika 2 – Sintaksa*, ijekavsko izdanje, Beograd: Jasen. [orig.] Симић 2002: Р. Симић, *Српска граматишка 2 – Синтакса*, ијекавско издање, Београд: Јасен.
- Simić, Jovanović 2002: R. Simić, J. Jovanović, *Srpska sintaksa I–II, III–IV*, Beograd: Jasen. [orig.] Симић, Јовановић 2002: Р. Симић, Ј. Јовановић, *Српска синтакса I–II, III–IV*, Београд: Јасен.
- Stanojčić, Popović 2008: Ž. Stanojčić, Lj. Popović, *Gramatika srpskoga jezika*, Beograd: ZUNS. [orig.] Станојчић, Поповић 2008: Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Граматишка српског језика*, Београд: ЗУНС.
- Tošović 2002: B. Tošović, *Funkcionalni stilovi*, Beograd: Beogradska knjiga. [orig.] Тошовић 2002: Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.

Veselina V. Đurkin

ON COMPOUND CONJUNCTIONS OF RESULTATIVE
DENOTATION

Summary

In this paper, by examining examples from different functional styles and applying the structural-semantic methods and methods of functional-stylistic distribution, we observe the ways of formation of compound conjunctions which in Serbian mark dependent clauses of resultative and relative-resultative type. Unlike the semantic category of cause which is characterized by a very rich and formally variable system of compound conjunctions, the latter system is featured by a rather small inventory of compound conjunctions. There exist two models for formation of the compound conjunctions of the resultative meaning. The first implies the process of intonational unification of cataphorically used pronominal adverb *tako* (*so*) and general dependent conjunction *da* (*that*), resulting in the compound conjunction *tako da* (*so that*) which functions as a conjunction of the general resultative denotation. The second model, the process of merging an adverb or an adverbial phrase with the anaphorical relativizer *što* (*which, that*) in genitive form, creates the compound conjunctions *zbog čega, usljed čega, na osnovu čega, povodom čega* (all approx. *therefore*) which introduce into the structure of a compound sentence a subordinate clause of the relative-resultative type. Although replaceable with the compound conjunction *tako da*, these conjunctions are not completely synonymous. While the communicative focus in the sentence with subordinator *tako da* is on result, in compound sentences with the compound conjunctions *zbog čega, usljed čega, na osnovu čega, povodom čega*, etc., the referent value is cause, i.e. its subtype (unequivocally designated by the semantics of the preposition or prepositional phrase which form the particular conjunction) which leads to result.

Keywords: compound conjunctions of resultative meaning, compound resultative sentence with a dependent clause, dependent clause of relative-resultative type, functional styles

*Примљено 14. фебруара 2015.
Прихваћен 22. фебруара 2015.*